

Talentian esitykset valtioneuvoston kehysriiheen 2021

Koulutuksen, tutkimuksen ja kehittämisen sääntely osana hyvinvointialueiden perustamista ja sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämistä (HE 241/2020 vp) on aloitettava pikaisesti

Valtioneuvoston kehysriihessä tulee linjata sosiaalihuollon koulutuksen, tutkimuksen ja kehittämisen rakenteista säättämisestä.

Sosiaali- ja terveydenhuollon kehittyminen muuttuvassa toimintaympäristössä edellyttää koulutukseen perustuvan osaamisen ja tutkimukseen perustuvan kehittämisen vahvistamista sekä tutkimus- ja kehittämistiedon hyödyntämistä tehokkaasti.

Rauennut hallituksen esitys maakuntien perustamista ja sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisen uudistusta koskeva lainsäädäntöesitys (HE 15/2017) sisälsi ehdotukset mm. valtion koulutuskorvauksen ja tutkimusrahoituksen perusteista, jotka olisivat koskeneet myös sosiaalitieteellistä tutkimusta. Sosiaalihuolto on monin tavoin erilaisessa asemassa verrattuna terveydenhuoltoon, jolla on vakiintunut rahoitusjärjestelmä sekä tutkimukseen että koulutukseen.

Sosiaaliala tarvitsee oman työhyvinvointiohjelman

Talentia vaatii, että STM käynnistää sosiaalialalle kohdennettavan oman työhyvinvointiohjelman.

Alan kuormitustekijät tunnistetaan jo, mutta ratkaisukeinoja työolosuhteiden parantamiseen, työkykyjohtamisen ja osaamisen kehittämiseen vastaamaan työn kasvavia osaamisvaatimuksia ei sen sijaan ole aktiivisesti kehitetty.

Työhyvinvoinnin ja työjaon kehittämisvastuu kuuluu työpaikkatasolla työnantajalle. Laajempaa koko sosiaalialaa koskevaa työhyvinvointiohjelmaa, tulee kehittää laaja-alaisessa yhteistyössä, jossa on mukana asiantuntijoita työnantajien ja henkilöstön lisäksi mm. Aluehallintovirastoista, Valvirasta Työterveyslaitoksesta ja Terveyden ja hyvinvoinninlaitoksesta. Näin kehittämistyöhön saadaan laaja osaaminen ja erilaisia näkökulmia.

Sosiaalihuollon työntekijöiden työkyvyn erityisenä riskinä on psykososiaalinen työkuorma. Esimerkiksi Kevan tutkimukset (2018) osoittavat, että erityisesti sosiaalityöntekijöillä mielenterveysdiagnoosit ovat työkyvyttömyyden yleinen syy.

Sosiaalialan henkilöstön vaihtuvuus koettelee eri sosiaalityön tehtäviä. Vaihtuvuudesta aiheutuu myös merkittäviä kustannuksia. Henkilöstön vaihtuvuudella, työntekijöiden hyvinvoinnilla ja työyhteisön eheydellä on merkitystä myös palveluiden vaikuttavuuteen ja asiakasturvallisuuden takaamiseen.

Sosiaalityöntekijöiden koulutusmääriä voidaan lisätä hillitysti, jotta asiakasturvallisuus ja työntekijöiden saatavuus varmistuvat. On syytä kuitenkin muistaa, että koulutusmäärien lisääminen ei ole ratkaisu, sillä tälläkin hetkellä rekisteröityjä sosiaalityöntekijöitä on lähes 8000 (Valvira/Suosikki), mikä on runsaasti yli nykyisen tarpeen. Iso osa heistä on kuitenkin päätenyt tekemään muuta kuin sosiaalityötä. Sosionomien (AMK) koulutusmäärää tulee sen sijaan arvioida alueellisen työvoimatarpeen mukaan.

Keskeistä sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattilaisten rekrytoinnissa ja työssä pysymisessä ovat palkkaus sekä sosiaalihuollon asiantuntevan johtamisen varmistaminen.

Jatkuvan oppimisen mahdollistaminen tarvitsee rahoituksen

Valtioneuvoston kehysriihessä tulee varata rahoitus varhaiskasvatusalan jatkuvan oppimisen mahdollistamiseen ja korkeakoulujen tutkintorakenteen toimivuuden kehittämiseen. Lisäksi kehysriihessä tulee turvata rahoitus sosiaalihuollon korkeakoulutettujen ammattihenkilöiden osaamisen kehittämiseen.

Sosiaalihuollon ammattihenkilölaki (817/2015) velvoittaa ammattihenkilöitä ylläpitämään ja kehittämään ammattitaitoaan. Työnantajan on puolestaan luotava edellytykset sille, että sosiaalihuollon ammattihenkilöt pystyvät osallistumaan ammattitaitonsa kehittämiseksi tarpeelliseen täydennyskoulutukseen.

Sosiaalialan kasvavat osaamisvaatimukset, monialaisen ja -paikkaisen työn lisääntyminen sekä digitalisaatiokehitys edellyttävät työntekijöiltä osaamista esimerkiksi johtamis- ja esimiestyöstä, asiakastyön menetelmistä ja lainsäädännöstä sekä tutkimus- ja kehittämistyöstä, digitalisaatiosta ja työhyvinvoinnista.

Sosiaalihuollon asiakkaalla on oikeus hyvään ja laadukkaaseen palveluun sekä kohteluun. Siksi sosiaali- ja terveydenhuoltouudistuksessa keskeisintä on osaava ja hyvinvoiva henkilöstö. Sosiaalialan ammattilaisten erityisasiantuntijuutta on hyödynnettävä jokaisen palvelun kohdalla ja jokaisen asiakasryhmän eduksi.

Sosiaalipalveluissa on varmistettava se, että alan laillistettuja ammattihenkilöitä eli sosiaalityöntekijöitä, sosionomeja, geronomeja ja kuntoutuksen ohjaajia on riittävä määrä asiakkaiden tarpeisiin nähden.

Varhaiskasvatusalan korkeakoulutetun työvoiman saatavuus näyttää tulevaisuudessa haasteelliselta, ja työvoimapula on jo nykyisellään suuri. Vuoden 2020 lopussa julkistettiin luonnos koulutuspoliittisesta selonteosta. Koulutuspoliittisen selonteon luonnoksessa todetaan, että tilanteissa, joissa korkeakoulutetuista osaajista on pulaa, tulee purkaa epätarkoituksenmukaisia pitkiä koulutusputkia ja päällekkäistä kouluttautumista.

Korkeakoulujen koulutusvastuupäätösten ohella tutkintotavoitteista sopiminen on Opetus- ja kulttuuriministeriön keino ohjata järjestelmän kokonaisuutta ja varmistaa, että koulutus kohdentuu työvoimatarpeen kannalta keskeisille aloille ja ottaa huomioon myös alueellisia tarpeita.

Opetus- ja kulttuuriministeriön tulee huomioida korkeakoulujen ohjauksessa varhaiskasvatusalan ammattikorkeakoulututkinnon ja aiempien sosiaalialan opistotutkinnon suorittaneiden työntekijöiden realististen ja joustavien koulutuspolkujen kehittämisen. Lisäksi tulee luoda aikaisemman suoritettujen tutkinnon täydentämisen kannalta tarpeelliset opintopolut varhaiskasvatuksen erityisopettajan ja esiopetusta antavan opettajan tehtäviin sekä päiväkodin johtajan tehtäviin.

Varhaiskasvatusalalla tulee parantaa korkeakoulujen tutkintorakenteen toimivuutta, jotta voidaan purkaa päällekkäisyyksiä ja tarpeettoman pitkiä koulutuspolkuja. Tähän korkeakoulujen kehittämistyöhön Opetus- ja kulttuuriministeriön tulee myöntää osana jatkuvan oppimisen uudistamista avustuksia alueellisille hankkeille ja kokeiluille.

Opiskeluhuollon kuraattoripalveluiden mitoitus ja kelpoisuusehtojen korjaaminen edellyttävät lisärahoitusta

Valtioneuvoston päätöksen mukaisesti opiskeluhuollon psykologi- ja kuraattoripalveluihin tehdään sitova mitoitus ja tarkistetaan kuraattorin kelpoisuus.

Uudistukset tarvitsevat jo päätetyn määrärahan lisäksi lisärahoitusta, jotta mitoitusterusteita voidaan edelleen kehittää ja mahdollistaa alalla työskentelevien muiden kuin sosiaalihuollon laillistettujen ammattihenkilöiden uudelleen kouluttamiseen. Valtion budjetissa mitoitukseen on varattu määrärahaa 29 miljoonaa euroa. Tarkkaa mitoitusterustetta ei vielä ole esitetty, mutta Talentia epäilee, että määrärahaa pieni, koska esim. terveyden ja hyvinvoinninlaitoksen selvityksen mukaan (2019) kuraattorien oppilasmäärä vaihteli alle 700–2099 oppilaaseen ja toimipisteiden määrä 1–20 toimipisteeseen.

Kuraattorin kelpoisuudeksi tulee säätää vähintään sosionomi (AMK) tutkinto. Kelpoisuusehtojen muutokselle on tarpeen säätää riittävä siirtymäaika, jotta alalla työskentelevät muut kuin sosiaalihuollon laillistetut ammattihenkilöt voisivat saavuttaa oikeuden harjoittaa sosionomin ammattia. Opetus- ja kulttuuriministeriön tulee ohjata kuntia hankkimaan tarvittavaa muuntokoulutusta tilauskoulutuksena, jolla varmistetaan alueellisesti ja kielellisesti osaavan henkilöstön saatavuus.

Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry